136 Dokiman Enfòmasyon Oxfam – rezime Mas 2010

Ayiti: Yon sèl chans sou santan pou fè chanjman

Pi lwen pase rekonstriksyon: yon lòt vizyon Ayiti ki gen egalite, jistis ak opòtinite

Anvan tranbleman tè janvye 2010 la ki te devaste peyi a, Ayiti te montre kèk siy bagay yo t ap vanse. Men kalite dènye kras povrete ak inegalite ki te genyen anvan sa a te fè dega yo pi mal. Si rekonstriksyon Ayiti a mal jere, li pral fè inegalite sa kontinye, l ap nan avantaj rich yo epi l ap ekspoze pòv yo a lòt pwoblèm toujou. Si li byen jere, li ka vrèman ede bati yon Ayiti ki miyò.

Rekonstriksyon an kounyeya dwe bat pou gen yon Ayiti ki gen plis egalite tout bon vre, kote povrete ak enstabilite diminye. Pou sa fèt, fòk se gouvènman ayisyen an ak lòt enstitisyon ki mennen rekonstriksyon an epi fòk yo rann kont tout bon vre bay tout ayisyen yo. Kominote entènasyonal la li menm dwe pran angajman pou kore jèfò rekonstriksyon sa ki pral fèt la pandan lane disifil k ap vini yo.

Rezime

Okenn katastwòf pa fin natirèl nèt. Tranbleman tè ki te devaste Ayiti nan dat 12 janvye 2010 la pa t yon eksepsyon. Kalite dènye kras povrete ak inegalite ki gen ann Ayiti a te lakòz te gen plis dega epi se sa ki te detèmine kilès ki te ekspoze.

Ayiti pa sèlman bezwen pou li rekonstwi men tou, jan patnè Oxfam yo ann Ayiti di li, li bezwen gen yon 'lòt vizyon'. Anvan tranbleman tè a, 80 pousan moun nan peyi a t ap viv ak pi piti pase 2 dola ameriken pa jou. Nan zòn riral yo, se te 90 pousan. Prèske 60 pousan popilasyon an pa t gen ase manje pou li manje e sa te lakòz sou chak 4 timoun gen youn ki chetif.

Kounyeya lanati vin rann malè sa yo pi grav. Lè nou gade degre enpak li, tranbleman tè sa se pi gwo tranbleman yon peyi janm sibi. Sa ka koute 13 milya 900 mil dola ameriken e sa ka pran 10zan pou rekonstwi peyi a.

Yon rekonstriksyon ki mal jere ap ogmante soufrans peyi Dayiti, se sila ki miyò pase pòv yo ki pral plis benefisye, l ap fè inegalite kontinye pi rèd epitou l ap vin ekspoze moun plis toujou.

Men, si li byen jere, lide 'bati pi byen' ki ekziste nan domèn èd la, rekonstriksyon an ka fè li vin tounen yon reyalite. Lòt kote yo, souvan katastwòf se siy gwo chanjman ekonomik ak sosyal. Kesyon ki genyen kounyeya la se: Apre tranbleman tè a, ki sa Ayisyen yo bezwen pou yo reprann yo yon jan ki tou abòde pwoblèm peyi a ap konfwonte depi plizyè dizèn lane?

32zan eksperyans Oxfam gen ann Ayiti yo ak 60tan eksperyans li genyen nan zafè dezas epitou chita pale li te fè ak patnè li genyen depi lontan ann Ayiti yo te fè wè gen 3 kondisyon jèfò rekonstriksyon yo dwe respekte wè pa wè. Premyèman, se gouvènman ayisyen an ak lòt enstitisyon ki dwe dirije rekonstriksyon an. Dezyèmman, pandan y ap fè sa, yo dwe rann kont tout bon vre bay tout Ayisyen yo,

san bliye sosyete sivil la. Epitou twazyèmman, yo dwe bay chak grenn ayisyen enfòmasyon yo bezwen pou yo kapab pran bon jan desizyon pou lavni yo. Dokiman sa a ap fè rekòmandasyon sou jan pou reyalize kondisyon sa yo.

Lidèchip gouvènman an

Petèt nou kapab konprann lidèchip estratejik bò kote gouvènman an te pran tan pou li vini . Depi dezas la te frape a, li te lan pou pran desizyon e jiskaprezan li pa rive monte yon vizyon pou rekonstriksyon peyi a ni kominike li. Men gouvènman an te degaje li byen nan lòt domèn; li te bay sipò rapid pou moun ki te vle tounen nan zòn riral yo; li te pèmèt moun ak pwodui antre nan peyi a san taks epi li te fasilite sipò imanitè a.

Kèk nan enstitisyon sivil oswa gouvènman lokal la yo te montre tou yo kapab pote kole rapid. Fòs gouvènman lokal la, kominote lokal yo epitou òganizasyon ak legliz pa yo te bay anpil moun nan popilasyon peyi Dayiti gwo bourad. Jèfò pou rekonstriksyon yo dwe enplike inisyativ debaz yo epi ranfòse yo piplis, yo dwe kore jèfò pou desantralizasyon yo epi kore gouvènman lokal la.

Koripsyon lakòz feblès leta ayisyen an e li se konsekans li tou. Premye Minis peyi Dayiti a te di Oxfam li pa fè tèt li 'okenn ilizyon sou jan yo wè koripsyon ak inefikasite' ann Ayiti. Kwape koripsyon an epi ogmante transparans ak rann kont nan tout nivo yo dwe nan nannan jèfò rekonstriksyon yo.

Sipò Entènasyonal

Pandan lane difisil k ap vini yo kote rekonstriksyon an ap fèt, Ayiti ap bezwen kontinye jwenn gwo sipò entènasyonal ki te leve pou li depi 12 janvye a pou li ka kenbe. Men li bezwen pou sipò sa byen kanalize, li bezwen pou li jwenn ase èd k ap kontinye toujou pandan kèk tan. Se sèlman lidèchip, angajman ayisyen yo – pa sèlman bò kote gouvènman an men bò kote sosyete sivil la (ONG yo, inivèsitè yo, gwoup jèn yo, sendika yo, kominote ki deplase yo) ak sektè prive a – ki kapab fè ayisyen yo wè pwosesis rekonstriksyon an se yon bagay ki gen valè, ki ka fè yo konsidere se pou yo li ye epi asire èd la bay sou baz bezwen ki genyen tout bon vre, pa sou baz sa bayèdefon yo pi pito.

Jiskaprezan, Nasyonzini, menm jan ak gouvènman an li menm, prèske pa montre lidèchip estratejik. Li pa rive pwofite de pakèt ekspètiz ki genyen bò kote ayisyen yo. Depi tranbleman tè a, pi fò reyinyon kòdinasyon Nasyonzini yo te fèt ann anglè pase pou yo te fèt nan lang franse oswa kreyòl, e nan sans sa a, yo te rive mete a kote anpil ONG lokal ak lòt ayisyen ki vin pa ka pote kontribisyon konesans ak eksperyans lokal yo epitou sa te anpeche yo ranfòse pwòp kapasite pa yo pou kontribye nan lavni peyi Dayiti pi devan.

Bezwen ijan yo

Abri: Tranbleman tè a lakòz gen apeprè 1 milyon 200 mil moun k ap viv nan abri pwovizwa aktyèlman nan zòn Pòtoprens ak alantou li yo. Kominote imanitè a te fè yon bann ak yon pakèt jèfò deja pou reponn a bezwen yo men jèfò sa yo bezwen double anvan sezon lapli a rive.

Lapwòpte ak sante piblik: Anvan tranbleman tè a, 19 pousan sèlman nan popilasyon peyi Dayiti te jwenn lapwòpte yon jan ki te miyò. Kounyeya, ak plis pase yon milyon moun ki kite kay yo k ap viv nan kondisyon pil pou pil, zafè lapwòpte kapab yon gwo pwoblèm pou sante popilasyon an pandan sezon lapli a ki kòmanse ann avril pou fini an jen, apre sa pou li reprann man mwa out pou rive novanm. Oxfam ak lòt ap travay pou asire yo netwaye kanal yo, yo byen jere fatra yo epitou pou moun ki nan kan yo sèvi yon jan ki pwoteje sante yo. E tout aktè nan domèn lapwòpte a dwe konsantre jèfò yo pou asire malpwòpte ak move jesyon fatra pa bay sante popilasyon an pwoblèm.

Rebati pi byen vle di atake bezwen kay ak enfrastrikti ni touswit ni pi devan. Lè yo gade entèvansyon ki fèt deja nan ka tranbleman tè, sa pral pran 10zan pou rebati Ayiti. Menm anvan tranbleman tè a te frape, 80 pousan moun nan vil yo t ap viv tankou pòv; pi fò ladan yo te nan bidonvil ak teren vag e yo pa t gen minimòm sèvis tankou dlo, yon nivo pwòpte ki akseptab, ni posede tè ni kay vrèman.

Sonje zòn riral Ayiti: Rekonstriksyon lavil pa dwe fèt sou tèt zòn riral yo ki pa dwe neglije. Sezon lapli a tonbe menm lè ak sezon pou kòmanse plante diri epitou nan mitan epòk kote premye rekòt la poko fèt. Dwe gen aksyon ki fèt prese prese pou kore pi fò Ayisyen ki depann de jaden yo pou yo viv.

Sitiyasyon fanm: Rekonstriksyon an bay opòtinite pou pote bon jan amelyorasyon nan sitiyasyon fanm ayisyèn yo epitou pou sèvi ak enèji yo ak potansyèl yo. Nan yon sosyete ki gen inegalite nan nannan li, fanm yo sibi tout kalite vyolans poutèt yo se fanm, san pa bliye yon kantite agresyon seksyèl ak vyòl ki fè moun fremi. Dapre premye evalyasyon Oxfam te fè, fanm yo kontinye ekspoze a vyolans nan kan yo.

Bayèdefon yo ak gouvènman an bezwen ogmante patisipasyon fanm yo nan rekonstriksyon an, soti nan nivo kominote a pou rive nan nivo ki pi wo nan gouvènman an; yo dwe tou devlope piplis kapasite ekonomik lakay fanm yo nan mete sou pye pwojè ki pèmèt yo patisipe menm jan ak gason yo, tankou nan mete bon jan ekstrikti sipò ak laswenyay pou timoun yo, fòmasyon ak bati kapasite.

Rebati pi byen

Anvan tranbleman tè a, Ayiti te montre kèk siy bagay yo te rekòmanse ap bouje epi te gen lespwa. Di mwa avan sa bagay yo te plizoumwen kalm epi stab ann Ayiti. Kidnaping yo te diminye, revni yo te ogmante epi te gen mwens chomaj.

Epi tranbleman tè a li menm te pote nouvo jenerasyon jèn lidè. Tankou komite jèn lidè ki te kreye nan kan Dèlma 62 a pou ede plizyè santèn moun ki te pran refij sou tè yon moun. Youn nan yo ki rele Stephan Durogène te fè konnen, 'M pa t konnen m te gen sa lakay mwen. Se pandan tranbleman tè a m reyalize m ka yon bon lidè.'

Si rekonstriksyon an koute vwa moun tankou Stephan yo epi li kore yo, Ayiti ap kapab rebati pi byen tout bon vre.

© Oxfam Entènasyonal Mas 2010

Se Aimee Ansari ki te ekri dokiman sa a. Oxfam ap remèsye Ed Cairns, Marc Cohen, Anna Coryndon, Yolette Etienne, Marcel Stoessel, Duncan Green, Alison Hayes, Rachel Hastie, Gawain Kripke, Isabel Mazzei, Krista Riddley, Edward Turvill, Ines Smyth ak Philip Weare ki te bay kolaborasyon yo pou prepare dokiman sa a. Dokiman sa a se youn nan kantite dokiman ki ekri pou enfòme deba k ap fèt nan piblik la sou kesyon politik imanitè ak devlopman.

Yo kapab sèvi ak tèks sa gratis depi se pou fè pledwaye, kanpay, edikasyon ak rechèch men fòk yo bay tout enfòmasyon ki di kote yo jwenn dokiman an. Sila ki mèt dokiman sa a mande pou yo enfòme li sou jan yo vle sèvi ak dokiman sa a pou pèmèt evalyasyon enpak. Pou fè kopi pou nenpòt ki lòt bagay oswa pou resèvi ak li nan lòt dokiman, oswa pou tradwi oswa pase men ladan li, dwe gen pèmisyon ki bay pou sa e yo kapab mande peye yon frè. Adrès imèl se publish@oxfam.org.uk.

Pou plis enfòmasyon sou pwoblèm ki abòde nan dokiman sa a, tanpri voye imèl nan adrès advocacy@oxfaminternational.org.

Enfòmasyon ki bay nan dokiman sa yo kòrèk nan moman yo enprime li a.

Oxfam International www.oxfam.org

Oxfam Entènasyon se yon gwoupman federasyon ki gen 14 òganizasyon k ap travay ansanm nan plis pase 100 peyi pou jwenn solisyon dirab pou povrete ak lenjistis: Oxfam America (www.oxfamamerica.org) nan Amerik la, Oxfam Australia (www.oxfam.org.au) ann Ostrali, Oxfam-in-Belgium (www.oxfamsol.be) nan peyi Bèljik, Oxfam Canada (www.oxfam.ca) nan peyi Kanada, Oxfam France - Agir ici (www.oxfamfrance.org) nan peyi Lafrans, Oxfam Germany (www.oxfam.de) nan peyi Almay, Oxfam GB (www.oxfam.org.uk), nan Wayòm Ini, Oxfam Hong Kong (www.oxfam.org.hk) nan peyi Lachin, Intermon Oxfam (www.intermonoxfam.org) nan peyi Lespay, Oxfam Ireland (www.oxfamireland.org)nan peyi Iland, Oxfam Mexico (www.oxfammexico.org) nan peyi Meksik, Oxfam New Zealand (www.oxfam.org.nz) nan Nouvèl Zeland
Oxfam Novib (www.oxfamnovib.nl) nan peyi Oland, Oxfam Quebec (www.oxfam.qc.ca) nan Kebèk.

Òganizasyon nou pral site la yo se manm obsèvatè Oxfam Entènasyonal yo ye aktyèlman e y ap travay pou yo vin manm nèt:

Oxfam India (www.oxfamindia.org) nan peyi End
Oxfam Japan (www.oxfam.jp) nan peyi Japon

Òganizasyon nou pral site la a gen lyen ak Oxfam Entènasyonal:

Oxfam International ak Ucodep Campaign Office (Itali)
Imèl: ucodep-oi@oxfaminternational.org

Pou plis enfòmasyon tanpri rele oswa ekri nenpòt nan ajans sa yo oswa ale sou adrès entènèt www.oxfam.org.

Imèl: advocacy@oxfaminternational.org